

Προστασία γυναικών και παιδιών από την ενδοοικογενειακή βία: Η επιμέλεια των τέκνων ως πρόκληση μέσα από την εμπειρία 33 οργανώσεων και ΜΚΟ υποστήριξης γυναικών σε δέκα ευρωπαϊκές χώρες

Δρ. Αρετή Μαυρομμάτη – Λαγάνη

Προβλήματα στη σχέση ενδοοικογενειακής βίας - συνεπιμέλειας

- Στη διεθνή βιβλιογραφία επισημαίνεται η δυσκολία καταγραφής της ενδοοικογενειακής βίας και της εκτίμησης του κινδύνου για γυναίκες και παιδιά σε οικογένειες όπου εκκρεμούν υποθέσεις συνεπιμέλειας, ιδιαίτερα όταν υπάρχει ιστορικό βίας από τον σύντροφο ή τον πατέρα (Galántai et al., 2019).
- Πολλές φορές όταν μιλάμε για βία κατά των γυναικών στην οικογένεια η προσοχή μας εξαντλείται στις εμπειρίες των γυναικών και δεν περιλαμβάνει τα παιδιά της οικογένειας (Björnberg; 2013).
- Το πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών στην οικογένεια ουδετεροποιείται ως προς το φύλο, ενώ ακόμα και σκανδιναβικές χώρες δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τη σοβαρότητα του προβλήματος λόγω της φαινομενικής επιτυχίας προοδευτικών πολιτικών της ισότητας των φύλων (Hearn et al., 2020, 2022; Strid et al., 2021, 2023; Pringle et al., 2010). Σε άλλες περιπτώσεις χωρών στην Ανατολική Ευρώπη υφίσταται ακόμα και σήμερα αντίσταση απέναντι στην αναγνώριση του προβλήματος της βίας στην οικογένεια και της έμφυλης διάστασής του.
- Υφίσταται σοβαρή έλλειψη εξειδίκευσης και εκπαίδευσης γύρω από τις δυναμικές της ενδοοικογενειακής βίας σε μία σειρά από κομβικά επαγγέλματα όπως οι δικαστές, η αστυνομία, οι επαγγελματίες υγείας και οι κοινωνικοί λειτουργοί που επηρεάζουν τόσο τις διαδικασίες εκτίμησης κινδύνου, όσο και την πιθανότητα αφαίρεσης της επιμέλειας τέκνου ακόμα και από τη μητέρα – επιζώσα ενδοοικογενειακής βίας (Björnberg, 2013; Galántai et al., 2019; Holt, 2018; Khaw et al., 2018; Said et al., 2024)

Κινήματα Δικαιωμάτων των Πατέρων (Fathers' Rights Movements) και επιρροή αυτών των ομάδων

Άνοδος οργανωμένων κινημάτων πατέρων ως αντίδραση στις φεμινιστικές προσπάθειες και στις δράσεις κατά της βίας κατά των γυναικών.

- Η πατριαρχική αλληλοϋποστήριξη ενισχύει υποτιμητικές αντιλήψεις για τις γυναίκες (*Dragiewicz, 2008*).
- Οι απαιτήσεις της «τυπικής ισότητας» αγνοούν τις έμφυλες πραγματικότητες της ενδοοικογενειακής βίας.
- Πιέσεις για κοινή επιμέλεια ακόμη και όταν υπάρχουν κίνδυνοι για την ασφάλεια παιδιών και γυναικών.
- Συχνή αμφισβήτηση των εμπειριών βίας που αναφέρουν οι μητέρες.
- **Στην Αυστραλία**, έντονο λόμπι αυτών των ομάδων επηρέασε τις μεταρρυθμίσεις στο οικογενειακό δίκαιο. Οι μεταρρυθμίσεις αύξησαν τη σύγκρουση και επέτρεψαν τη συνέχιση της κακοποίησης μέσω του καθεστώτος επικοινωνίας (*Flood, 2004, 2010*). Οι μητέρες συχνά κατηγορούνται για «ψευδείς καταγγελίες».

Οι ομάδες αυτές παρουσιάζουν την ενδοοικογενειακή βία ως κάτι που «εμφανίζεται μετά το διαζύγιο». Αντιτίθενται στη νομοθεσία για την προστασία απέναντι στη βία κατά των γυναικών, θεωρώντας ότι ο νομοθέτης μεροληπτεί απέναντι στις γυναίκες. Υποστηρίζουν το Family Systems Model αντί του Duluth Model. Συνεργάζονται με συντηρητικούς/θρησκευτικούς φορείς και στοχοποιούν φεμινιστικές οργανώσεις (*Flood, 2004, 2010*).

Στην Ευρώπη, τα κινήματα αυτά χωρίζονται σε (*Wojnicka, 2017*) :

- **Hardline:** εχθρικά απέναντι στον φεμινισμό, βασίζονται στην εκτόνωση του θυμού των διαζευγμένων ανδρών.
- **Softline:** προβάλλουν παιδοκεντρική προσέγγιση και αναζήτηση «συνεργασίας».

Ευρύτερες Ανησυχίες (Συμβούλιο της Ευρώπης Επιτροπή - GREVIO)

GREVIO & Γονική Αποξένωση

Ανησυχία GREVIO: Οι δικαστές συχνά αποτυγχάνουν να αναγνωρίσουν την ενδοοικογενειακή βία σε υποθέσεις επιμέλειας (GREVIO, 2025).

Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση: Πολλές χώρες απαιτούν από τους δύο γονείς να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση, ακόμη και σε περιπτώσεις κακοποίησης.

Κίνδυνος για Γυναίκες & Παιδιά: Οι μητέρες μπορεί να χάσουν την επιμέλεια επειδή κατήγγειλαν τη βία· τα παιδιά παραμένουν εκτεθειμένα σε κακοποιητικούς γονείς και οι μητέρες εκτεθειμένες σε κακοποιητικούς συντρόφους.

Γονική Αποξένωση: Χρησιμοποιείται καταχρηστικά από ομάδες πατέρων για να υπονομεύσουν τις μητέρες· συχνά γίνεται δεκτή στα δικαστήρια παρά την έλλειψη διεθνούς αναγνώρισης.

Αποτέλεσμα: Τα νομικά συστήματα διαιωνίζουν τον πατριαρχικό έλεγχο και θέτουν σε κίνδυνο τα θύματα, εντείνοντας την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις που επικεντρώνονται στο παιδί και στην επιζώσα.

Η Ελλάδα και το νέο νομικό πλαίσιο

N. 4800/2021: Εισαγωγή υποχρεωτικής συνεπιμέλειας μετά τη διάσταση/διαζύγιο

- Οι γονείς υποχρεούνται να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση αν δεν υπάρξει συμφωνία (Άρθρο 8(2)).
- Η αφαίρεση επιμέλειας απαιτεί **καταδίκη** του κακοποιητικού γονέα (Άρθρο 14).
- Το πλαίσιο ενισχύει μία **γονεοκεντρική** και όχι παιδοκεντρική προσέγγιση.
- Προωθείται έμμεσα η έννοια της **γονικής αποξένωσης**: οι μητέρες μπορούν να χάσουν τη γονική μέριμνα ή επιμέλεια αν θεωρηθεί ότι διαταράσσουν τη σχέση του παιδιού με τον άλλο γονέα (Άρθρο 1532 ΑΚ).
- Οι μητέρες που διαμένουν σε ξενώνες κακοποιημένων γυναικών αντιμετωπίζουν περιορισμούς και δυσκολίες στην εγγραφή των παιδιών σε σχολείο ή σε δραστηριότητες, εξαιτίας του νέου πλαισίου (AFEM, 2023).

Ανησυχίες:

- Οι φεμινιστικές ΜΚΟ αποκλείστηκαν από τις νομοπαρασκευαστικές διαδικασίες.
- Το λόμπι πατέρων, όπως οι Ενεργοί μπαμπάδες άσκησαν ενεργή επιρροή στις ρυθμίσεις περί συνεπιμέλειας.
- Η GREVIO επισημαίνει σοβαρούς κινδύνους για γυναίκες και παιδιά όταν η ενδοοικογενειακή βία **δεν λαμβάνεται υπόψη** σε αποφάσεις επιμέλειας τέκνων (GREVIO, 2023). Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν κινητοποιήθηκε μόνο το ελληνικό φεμινιστικό κίνημα και οι ελληνικές ΜΚΟ, αλλά και διεθνείς θεσμοί. Το Συμβούλιο της Ευρώπης απέστειλε επιστολή στις 18/05/2022 προς τον Έλληνα Πρόσβη στο Συμβούλιο της Ευρώπης, εκφράζοντας τις αντιρρήσεις του για το νομοσχέδιο και σημειώνοντας ότι δεν συνάδει με τα Άρθρα 31 και 48 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης. Ταυτόχρονα, δύο Ειδικοί Εισηγητές του ΟΗΕ παρενέβησαν κατά τη διάρκεια της κοινοβουλευτικής συζήτησης, χωρίς όμως τα έγγραφά τους να κοινοποιηθούν στα μέλη του Κοινοβουλίου (AFEM, 2023).

Μεθοδολογία

Επικέντρωση σε **Οργανισμούς-ομπρέλα** και **αυτόνομους σχηματισμούς** με άμεση εμπλοκή σε υπηρεσίες υποστήριξης επιζώσων. Δεν επιλέχθηκαν απλές φεμινιστικές οργανώσεις, **αλλά οργανώσεις που εμπλέκονταν με κάποιο τρόπο στην αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και ασκούσαν συνηγορία ή και παρείχαν υπηρεσίες.**

Καταγράφηκαν **4 βασικοί τύποι οργανισμών** στην Ευρώπη:

1. Οργανισμοί-ομπρέλα με πολλαπλά καταφύγια/κέντρα
2. Αυτόνομοι οργανισμοί με υπηρεσίες υποστήριξης
3. Μικρές φεμινιστικές ομάδες με συμβουλευτικό/εκπαιδευτικό ρόλο
4. Πανευρωπαϊκά Δίκτυα (όπως το EWL και το WAVE)

Οι περισσότεροι φορείς είχαν **φεμινιστική προσέγγιση** ή υιοθετούσαν **έμφυλη οπτική**. Πολλοί συνδύαζαν δράσεις: **συνηγορίας, καταφύγια, γραμμές στήριξης, ενημέρωση κοινότητας και εκπαιδευτικά προγράμματα για επαγγελματίες ή θύτες.**

Κατόπιν πολλαπλών προσκλήσεων για την εύρεση των οργανισμών συγκεντρώσαμε **33** συμμετοχές από οργανισμούς σε 10 διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες (Η.Β., Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Φινλανδία, Σουηδία, Ουγγαρία και Πολωνία).

Ακολούθησε η συλλογή και μαγνητοφώνηση των ποιοτικών ημιδομημένων συνεντεύξεων με πληροφορήτριες κλειδιά από τους αντίστοιχους οργανισμούς και ΜΚΟ και η θεματική (template) ανάλυση των συνεντεύξεων.

Ευρήματα – γενικές παρατηρήσεις από τις 10 χώρες

Κεντρικό Πρόβλημα σε όλη την Ευρώπη

- Το κίνημα «δικαιωμάτων των πατέρων» επηρεάζει ολοένα και περισσότερο τις πολιτικές επιμέλειας.
- Τα νομικά συστήματα δίνουν προτεραιότητα στην επαφή πατέρα-παιδιού εις βάρος της ασφάλειας και επανατραυματίζουν μητέρες και ανήλικα.
- Η ενδοοικογενειακή βία συχνά αποσυνδέεται από την επιμέλεια.
- Τα περιοριστικά μέτρα συχνά δεν περιλαμβάνουν τα παιδιά, επιτρέποντας συνεχή επικοινωνία του πρώην κακοποιητικού συντρόφου με την επιζώσα.

Η Κοινή Επιμέλεια ως Εργαλείο Ελέγχου

- Προβάλλεται ως «ισότητα», αλλά συχνά ενισχύει τον καταναγκαστικό έλεγχο.
- Η υποχρεωτική διαμεσολάβηση είναι επισφαλής όταν υπάρχει ενδοοικογενειακή βία.
- Οι κακοποιητές χρησιμοποιούν την επικοινωνία με το τέκνο για να συνεχίσουν την παρενόχληση και την επιβολή εξουσίας στην πρώην σύντροφό τους.

Ισχυρισμοί περί «Γονικής Αποξένωσης»

- Χρησιμοποιούνται συχνά για να απονομιμοποιήσουν μητέρες που αναφέρουν κακοποίηση.
- Ο όρος δεν αναγνωρίζεται επιστημονικά από διεθνείς οργανισμούς.
- Οι μητέρες κινδυνεύουν να χάσουν την επιμέλεια επειδή εκφράζουν ανησυχίες για την ασφάλεια τους.

Επιρροή του Lobby Δικαιωμάτων των Πατέρων

- Ισχυρά δίκτυα λόμπι στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και την Ουγγαρία.
- Προώθηση της κοινής επιμέλειας ανεξαρτήτως κινδύνου.
- Πίεση για περικοπή χρηματοδότησης σε φεμινιστικές οργανώσεις και υπηρεσίες υποστήριξης επιζώντων.
- Ελλάδα: η μόνη χώρα με τόσο «στενό» νομικό πλαίσιο από όσες μελετήσαμε.

Συμπέρασμα

- Συστημική υποτίμηση της ενδοοικογενειακής βίας στις υποθέσεις επιμέλειας.
- Η γονική αποξένωση χρησιμοποιείται ως όπλο για να σωπάσει τις επιζώσες ενδοοικογενειακής βίας.
- Οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να επικεντρώνονται στην ασφάλεια των παιδιών, στην εκτίμηση κινδύνου και στην χρηματοδότηση δομών για την στήριξη των επιζώσων.

Βιβλιογραφία

- AFEM [Association des Femmes de l'Europe Méridionale]. (2023). *Greece: Mandatory shared custody for all children in breach of the Istanbul Convention. A shadow report by AFEM in view of the upcoming evaluation of Greece by GREVIO*.
- Björnberg, U. (2013). *Gender equality and Nordic family policy*. In U. Björnberg & M. H. Ottosen (Eds.), *Challenges for future family policies in the Nordic countries* (pp. 207–225). SFI – The Danish National Centre for Social Research. [swepub.kb.se+1](https://www.swepub.kb.se+1)
- Dragiewicz, M. (2008). Patriarchy reasserted: Fathers' rights and anti-VAWA activism. *Feminist Criminology*, 3(2), 121–144. <https://doi.org/10.1177/1557085108316731>
- Flood, M. (2004). Backlash: Angry men's movements. In S. E. Rossi (Ed.), *The battle and back-lash rage on: Why feminism cannot be obsolete* (pp. 261–278). Philadelphia: Xlibris Press.
- Flood, M. (2010). Fathers' rights and the defence of paternal authority in Australia. *Violence Against Women*, 16, 328–347. <https://doi.org/10.1177/1077801209360918>
- Galántai, J., Ligeti, A. S., & Wirth, J. (2019). *Children exposed to violence: Child custody and its effects on children in intimate partner violence related cases in Hungary*. *Journal of Family Violence*, 34(5), 399–409. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00066-y>
- GREVIO [Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence]. (2025). *Focus section of the third general report on GREVIO's activities: Child custody, visitation and domestic violence*.
- GREVIO [Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence]. (2023). *Baseline evaluation report: Greece*.
- Hearn, J., Strid, S., Humbert, A. L., Delaunay, M., & Balkmar, D. (2022). Violence regimes: A useful concept for social politics, social analysis, and social theory. *Theory and Society*, 51, 565–594. <https://doi.org/10.1007/s11186-022-09474-4>
- Hearn, J., Strid, S., Humbert, A.L., Delaunay, M. & Balkmar, D. (2020). From gender regimes to violence regimes: Re-thinking the position of violence. *Social Politics*, <https://doi.org/10.1093/sp/jxaa022>
- Holt, S. (2018). A voice or a choice? Children's views on participating in decisions about post-separation contact with domestically abusive fathers. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 40(4), 459–476. <https://doi.org/10.1080/09649069.2018>.
- Khaw, L., Bermea, A. M., Hardesty, J. L., Saunders, D., & Whittaker, A.M. (2018). The system had choked me too: Abused mothers' perceptions of the custody determination process that resulted in negative custody outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 1–25. <https://doi.org/10.1177/0886260518791226>
- Mavrommati-Lagani, A. (2025). *Policies, feminist movements and demands to tackle violence against women: A comparative study of domestic violence in European countries* [Doctoral dissertation, Department of Social Policy, School of Political Science, Panteion University of Social and Political Sciences].
- Pringle, K., Dag, B., & LeeAnn, I. (2010). Trouble in paradise: Exploring patterns of research and policy response to men's violence in Denmark and Sweden. *NORA: Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 18(2), 105–121.
- Said, M. H. bin Md, Grace, K. E., Cahyani, T. D., & Hidayani, P. P. (2024). *Prospects and challenges of women's right against domestic violence under international law*. In 4th International Conference on Law Reform, KnE Social Sciences, 893–912. <https://doi.org/10.18502/kss.v8i21.14805>
- Strid, S., Humbert, A.L., & Hearn, J. (2023). The violently gender-equal Nordic welfare states. 10.51952/9781447366546.ch004.
- Strid, S., Humbert, A.L., Hearn, J. and Balkmar, D. (2021). States of violence: Exploring welfare state regimes as violence regimes by developing a violence regimes index, *Journal of European Social Policy*, 31(3): 321–36.
- Wojnicka, K. (2017, April 25–29). *Theorising European fathers' rights movement* [Workshop presentation]. *Exploring the Dark Side: Theorising Resistances and Opposition to Gender+ Equality in Comparative Perspective*, European Consortium for Political Research. <https://ecpr.eu/Events/Event/PanelDetails/4754>